

GÅRDSBRUK FOR FRAMTIDEN

Oppgaven er en idé til hvordan en gård som er i ferd med å bli umoderne kan utvikles for videre drift. Ideen er basert på å prosjektere en sosial gård med rom for flere mennesker gjennom å legge til to nye funksjoner på gården; boliger for eldre og Inn på tunet-virksomhet.

Oppgaven tar utgangspunkt i et eksisterende gårdsbruk i bygda Rafsbotn i Alta kommune, Finnmark. Oppgaven er således en form for strategioppgave som gir en idé til løsning av den aktuelle gårdens utfordringer.

OPPGAVENS AKTUALITET

Jeg er selv oppvokst på gård i Finnmark og kjenner godt til utfordringene i næringen. At noen produserer mat er noe av det viktigste her i verden, men økonomisk sett belønnes ikke arbeidet særlig mye. For mange fører dette til motløshet og det å skulle tenke nytt for selv å kunne ta initiativet til høyere lønnsomhet blir vanskelig. Å se på utfordringene som bøndene våre står ovenfor med en arkitekts briller gjør at man ser det fra en annen vinkel og fokuserer på andre ting enn næringen selv gjør. Fra næringen uttrykkes det en stor interesse i initiativet til å gjøre en slik oppgave.

Man kan saktens spørre seg om gårdsbruk for framtida er reelt og nødvendig så langt nord. Veien opp fra "sentral-Norge" er lang, og avstandene innad i regionen er store. Men i spørsmålet om matproduksjon er det viktig å se utenfor sin egen daglige sfære. For å svare på spørsmålet må man se det store bildet:

- Folketallet i verden har mer enn doblet seg på 50 år og det forventes en stadig vekst.
- Mengde areale dyrbar jord per person synker. Fra 1970 til 2010 sank det fra 0,38 til 0,23 hektar og det ventes å synke til omlag 0,15 innen 2050.
- FAO melder om nærmere 1 milliard underernærte i 2010.
- Klimamessige forandringer vil sannsynligvis føre til bortfall av jordbruk i enkelte områder av verden.

Globalt sett er dermed utfordringen at i løpet av de neste 20 årene må en brødfø 2 milliarder flere mennesker og samtidig bevare og forbedre naturens ressurser for framtida.

Med dette bildet i bakhodet, er det rimelig selvsagt at matproduksjon må fortsatt drives der jorda gir muligheter for det. I tillegg gjør et økende fokus på både klima og kvalitet at etterspørselen etter kvalitetssterk arktisk mat og kortreist mat øker. Dermed bør det være muligheter, og en nødvendighet, for videre matproduksjon også i Finnmark. (utdrag fra teksten "matvaresituasjonen og framtida" i forarbeidet)

Trondheim mai 2011
stud. arch. Terese Mannsverk

GÅRDSDRIFT

Funksjon:

Gårdsdriftas funksjon er å produsere mat.

På grunn av klimatiske og geografiske forhold er det gress som naturlig har best vekstforhold i Finnmark. Derfor må gårdsdrift drives med gresset som grunnlag.

Mennesker kan ikke spise gress, og gresset må derfor gjennom dyra for å bli menneskemat.

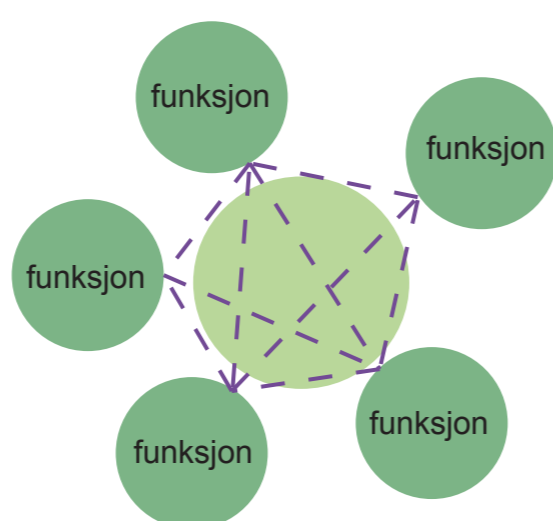
Struktur:

En gård består av mange funksjoner fordelt på ulike bygg og uteområder. Gårdens bygninger danner normalt sett et tun.

Drifta av gården foregår ved at man bruker alle funksjonene og beveger seg mellom disse.

Funksjonene kan grovt sett deles i 3:

- Driftsbygningen (fjøsset)
- Garasjen
- Dyrkamarka (jordene)
- Våningshuset (boligen)

Aktiviteter:

DRIFTSBYGNINGEN

- melking
- foring
- rengjøring
- dyrestell

GARASJEN

- reparasjoner
- mekking og skruing
- oppbevaring

DYRKAMARKA

- såing
- harving
- gjødsling
- høsting
- pløying

VÅNINGSHUSET

- bolig for bonde med familie

Gårdsdriftas historiske utvikling:

For den som ikke er kjent med dagens gårdsdrift, er det lett å ha en romantisk forestilling av yrket. Det man ser for seg er kanskje erindringer av da "alle" hadde et lite småbruk for å forsyne seg og sin familie med selvprodusert mat. Der det å drive jordbruk var en sosial affære der alle var med å hjelpe.

Jordbruk er en av primærnæringene, og således en næring som "alltid" har vært der. Med tiden kom sekundær- og tertiærnæringene, og de som driver med jordbruk blir færre og færre. De som blir igjen i næringen må produsere mat til stadig flere.

Nedgangen i antall aktive bønder er fortsatt tilstede. Dårlig lønnsomhet, hardt arbeid og uvisshet basert på politikk gjør at mange kapitulerer og forlater yrket.

Den teknologiske utviklingen har også i jordbruket vært stor. Som ellers, tar også her maskinene over mer og mer av arbeidet for å effektivisere drifta.

Teknologien har lettet mye av det fysisk krevende arbeidet og dagens drift krever større kunnskap for deltakelse. Samarbeidet forsvinner og tilbake står en relativt ensom bonde.

Melkeproduksjon før og nå:

Fra midten av 70-tallet fikk man en klar definisjon av hva et "normalt" melkeproduksjonsbruk var: En besetning på 12 - 15 kyr pluss påsett drevet som familiebruk av et par. Fjøsene ble fortsatt bygget som bås-fjøs, der hver ku sto fast på sin bås. Hver bås ble utstyrt med et melkeapparat, og fjøsøkeren måtte gå rundt til hver enkelt bås og melke hver enkelt ku én og én. Utbyggingen etter denne standarden var stor de påfølgene 10 årene.

Siden den gang har næringen utviklet seg. Trenden er at brukene blir større, men mange blir også borte. Driftsbygningene fra 70- og 80-tallet begynner å bli nedslitte og oppfyller ikke kravene til dagens og morgendagens produksjonsmåte. I disse kravene ligger det blandt annet at kyrne skal kunne gå fritt, ikke stå fast på en bås. Dermed kom melkestallen, og senere melkeboten, som melker flere dyr på en gang og gjør det mulig med en større besetning enn før.

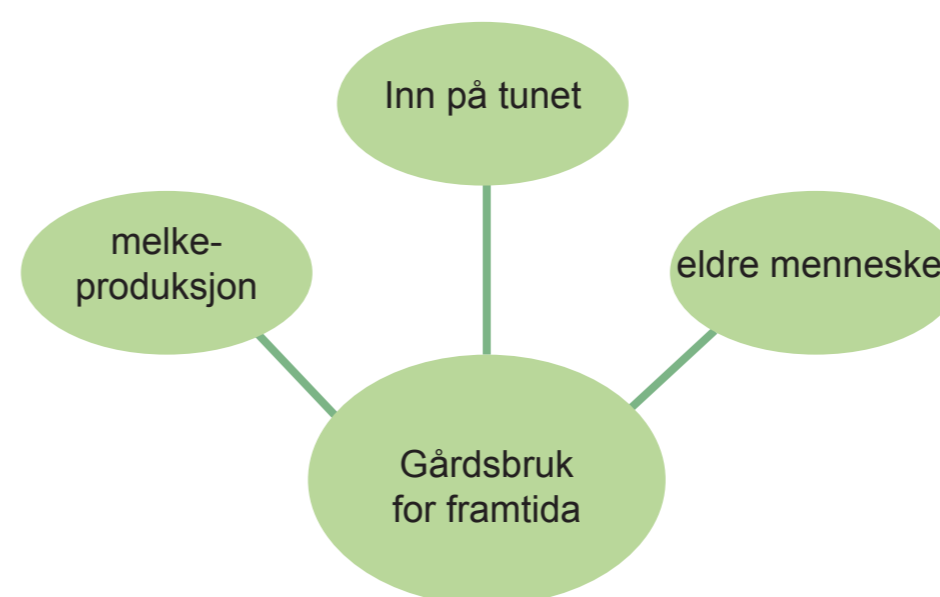
GÅRDSBRUK FOR FRAMTIDA

Mål:

Målet for gårdsbruket er en sosial gård med effektiv drift.

Den nye gården:

For å nå målet om en sosial gård med effektiv drift, består den nye gården fortsatt av melkeproduksjon og får to tilleggfunksjoner; Inn på tunet virksomhet og boliger for eldre.

Bestanddelene:

MELKEPRODUKSJONEN

I dag produseres det melk på gården. Det skal også være hovedgeskjeften i framtiden.

Den eksisterende driftsbygningen er av samme 80-tallstype som tidligere nevnt. Denne er lite egnet for videre drift etter dagens krav. Derfor flyttes produksjonen til et nybygg.

ELDRE MENNESKER

For å få til målet om den sosiale gården trengs det flere mennesker.

Mange eldre har lite meningsfylt å fylle hverdagen med og føler seg ofte ensom. Etter å ha nådd pensjonistalderen er det fortsatt mange som er oppgående og har behov for aktivitet.

På en gård er det alltid folk og alltid aktivitet. Bonden har mer enn nok med sitt daglige virke, og små arbeidsoppgaver som f.eks hagearbeid og reparasjoner blir fort nedprioritert. Slikt småarbeid kan de eldre bidra med.

Forutsetningen er at de eldre menneskene kan klare seg selv i hverdagen.

INN PÅ TUNET

En tjeneste som utvikles og drives av Det Kongelige Selskap for Norges vel. Formålet med tilbudet er å bruke gården som ressurs for opplærings- helse og sosialsektor. og defineres på følgende måte: "Inn på tunet – et tilbud på gårdsbruk for enkeltmennesker eller grupper. Aktivitetene i tilbudet bygger på gårdens og bondens ressurser. Tilbudet er tilrettelagt i forhold til målgruppe/ bruker. Dette kan være et utdanningstilbud knyttet til skolen eller aktivitets- og arbeidstreningstilbud gjennom helse- og omsorgstjenesten." (www.innpaatumet.no)

Inn på tunet gir gården en tilleggsnæring og jeg ser på det som et samarbeidsprosjekt mellom bonden og de eldre. Det vil være med på å styrke det sosiale livet på gården og gi de eldre en aktivitet å fylle hverdagen med.

Målgruppe for tilbudet kan være så mangt, men jeg ser for meg barn som den primære målgruppen. På den måten vil man få møte og samarbeid på tvers av flere generasjoner.

Organisering:

Funksjonene organiseres rundt det store tunet. Dermed vil funksjonene i fellesskap framstå som én gård.

Midt i det store gårdstunet ligger Inn på tunet-funksjonen som den felles, samlende linken.

